

ВІДГУК

доктора мистецтвознавства, професора, завідувача кафедри
кіно-, телемистецтва ПВНЗ «Київський університет культури»

БЕЗРУЧКА ОЛЕКСАНДРА ВІКТОРОВИЧА

та заслуженого діяча мистецтв України, доцента,
доцента кафедри режисури та драматургії кіно і телебачення
Київського національного університету театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

ІЛІЄНКА МИХАЙЛА ГЕРАСИМОВИЧА

на творчий мистецький проєкт та його наукове обґрунтування

ІВАШЕЧКІНОЇ МАРІЇ ВОЛОДИМИРІВНИ

**«ВИКОРИСТАННЯ ПСИХОФІЗИЧНИХ ТЕХНІК У РОБОТІ РЕЖИСЕРА
АУДІОВІЗУАЛЬНИХ МИСТЕЦТВ З АКТОРАМИ»**

подані до захисту на здобуття ступеня доктора мистецтва
за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво»
галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

Актуальність теми дослідження

Актуальність поданого до захисту творчого мистецького проєкту Марії Івашечкіної не викликає сумнівів, оскільки питання взаємодії режисера та актора належить до фундаментальних проблем аудіовізуального мистецтва та водночас залишається одним із найменш систематизованих напрямів сучасного мистецтвознавства.

Упродовж останніх десятиліть екранне мистецтво зазнало суттєвих трансформацій. Змінилися виробничі процеси, технічні можливості, засоби фіксації та відтворення реальності. Водночас незмінним залишився головний інструмент екранного мистецтва – людина в кадрі. Саме актор продовжує бути основним носієм драматичної дії, емоційного переживання та художнього змісту твору. Проте попри значну кількість досліджень, присвячених акторській майстерності, питання практичного використання психофізичних технік саме в

роботі режисера з актором досі не отримало належного комплексного наукового осмислення.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах сучасного аудіовізуального виробництва, де режисер дедалі частіше працює в умовах обмеженого часу, високої інтенсивності знімального процесу та необхідності швидкого досягнення художнього результату. У таких умовах володіння психофізичними інструментами стає не лише бажаною професійною компетенцією, а й необхідною складовою режисерської майстерності.

Актуальність роботи визначається також потребою переосмислення традиційних підходів до підготовки режисерів аудіовізуальних мистецтв. Сучасна мистецька освіта потребує методик, здатних поєднувати теоретичне знання з практичними механізмами творчої взаємодії. Саме тому звернення авторки до психофізичних технік як інструменту режисерської роботи є своєчасним і необхідним як для теорії, так і для практики аудіовізуального мистецтва.

Окремої уваги заслуговує те, що дослідження базується не лише на теоретичному аналізі, а й на багаторічній педагогічній та творчій практиці авторки. Упродовж кількох років здійснювалося систематичне спостереження за процесами підготовки акторів, проведення практичних занять, творчих експериментів та апробація запропонованих методик у роботі зі студентами творчих спеціальностей. Такий підхід забезпечує високий рівень достовірності отриманих результатів та надає роботі особливої практичної цінності.

Таким чином, дослідження Марії Івашечкіної є актуальним як у науково-теоретичному, так і в художньо-практичному та освітньому вимірах, відповідає сучасним викликам розвитку аудіовізуального мистецтва та спрямоване на вирішення важливої проблеми професійної підготовки режисерів і акторів.

Наукова новизна результатів наукового обґрунтування

Наукове обґрунтування Марії Івашечкіної є цілісним міждисциплінарним дослідженням, що перебуває на перетині режисури аудіовізуальних мистецтв, акторської майстерності, психології творчості та мистецької педагогіки. Наукова

новизна роботи полягає насамперед у тому, що авторка здійснює системне осмислення психофізичних технік не як окремих акторських практик, а як комплексного інструментарію режисерської роботи з актором – підхід, який досі не мав послідовного наукового обґрунтування у вітчизняному мистецтвознавстві.

Особливу цінність становить авторська концепція психофізичних процесів, що відбуваються під час створення ролі. На відміну від попередніх досліджень, де психофізичні техніки розглядалися переважно як засіб розвитку акторської майстерності, авторка переосмислює їх як механізм налагодження творчої взаємодії між режисером та актором. Це відкриває нові перспективи для розуміння природи екранної творчості загалом.

Важливим самостійним результатом є авторська класифікація психофізичних технік відповідно до конкретних завдань режисерської роботи на різних етапах виробничого процесу. Авторка не лише узагальнює існуючий науковий і практичний досвід, а й пропонує власну операційну модель використання психофізичних інструментів у процесі підготовки актора до екранного існування.

Суттєвим внеском у теорію режисури є модель внутрішніх та зовнішніх циклів акторського існування. Вперше в мистецтвознавчому дискурсі систематизовано процеси взаємодії уваги, уяви, відчуттів, емоцій, енергії та дії як взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів єдиного творчого процесу. Запропонований підхід дозволяє по-новому осмислити закономірності формування сценічної та екранної поведінки актора і може слугувати теоретичною базою для подальших досліджень у цій галузі.

Значною науковою новизною характеризується концепція психофізичних розривів. Авторка не лише описує механізми їх виникнення – між уявою та відчуттями, відчуттями та тілесною реакцією, дією та внутрішньою енергією – а й пропонує верифіковану систему практичних вправ для їхнього подолання. Тим самим дослідження робить крок від феноменологічного опису окремих

акторських проблем до створення комплексної прикладної моделі їхнього вирішення.

Окремого значення набуває систематизація тілесних та нетілесних технік у межах єдиної методологічної системи. Такий синтез здійснюється вперше і дозволяє використовувати запропонований інструментарій як у професійній режисерській практиці, так і в контексті мистецької освіти – без необхідності адаптації під конкретну школу чи традицію.

Нарешті, принциповою новизною є сам дослідницький ракурс: перенесення акценту з традиційного аналізу акторських методик на режисерське бачення творчого процесу. Авторка переконливо доводить, що психофізичні техніки можуть виступати не лише інструментом саморозвитку актора, а й ефективним засобом режисерського впливу, комунікації та організації творчої взаємодії в межах аудіовізуального проєкту.

Теоретичне та практичне значення результатів наукового обґрунтування

Теоретичне значення роботи полягає у поглибленні наукових уявлень про механізми творчої взаємодії режисера та актора в аудіовізуальному мистецтві. Дослідження розширює понятійний апарат сучасного мистецтвознавства, вводячи нові концепти й пропонуючи системний підхід до осмислення психофізичної природи акторської творчості у її зв'язку з режисерською діяльністю.

Робота складається з анотацій (українською та англійською мовами), вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (118 найменувань) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 149 сторінок, з яких 112 сторінок основного тексту.

Авторкою здійснено масштабну систематизацію теоретичних джерел на перетині акторської майстерності, психофізичних практик, психології творчості та режисури. Результатом цієї роботи стала цілісна концептуальна модель, що легітимізує психофізичні техніки як повноправну складову професійного

інструментарію режисера аудіовізуальних мистецтв – а не лише педагогічний або акторський інструмент.

Практичне значення дослідження є особливо вагомим і становить одну з його ключових переваг. Робота базується на багаторічній педагогічній та творчій практиці авторки, а запропонована система вправ і методичних підходів пройшла реальну апробацію в роботі зі студентами творчих спеціальностей – що принципово відрізняє її від суто умоглядних теоретичних конструкцій.

Емпіричну основу дослідження становлять систематичні спостереження за навчальним процесом, творчими експериментами та безпосередньою роботою з акторами. Особливу доказову цінність має значний масив відеоматеріалів, зафіксованих у ході занять, тренінгів і практичних експериментів: він дозволив авторці здійснити комплексний аналіз ефективності запропонованих методик і надає висновкам дослідження необхідної верифікованості.

Практичні результати роботи мають широкий спектр застосування: у професійній діяльності режисерів театру, кіно та телебачення; у підготовці акторів, ведучих, дикторів та інших фахівців аудіовізуальної сфери; у системі вищої мистецької освіти під час викладання дисциплін, пов'язаних із режисурою, акторською майстерністю та психофізичним тренінгом. Запропонована система має всі передумови для трансформації у повноцінні освітні програми, авторські курси та практичні тренінги – і в цьому полягає її довгострокова цінність для галузі.

Апробація результатів дослідження

Результати дослідження пройшли належну наукову та творчу апробацію, яка підтвердила достовірність отриманих висновків і їхню практичну значущість.

Основні теоретичні положення були представлені на п'яти наукових конференціях, де отримали позитивну оцінку фахової спільноти. Участь у наукових форумах дозволила авторці уточнити окремі концептуальні положення та співвіднести власні результати з актуальними тенденціями розвитку мистецтвознавства.

Важливим підтвердженням наукової зрілості дослідження є наявність трьох одноосібних публікацій у фахових виданнях, що відповідають вимогам мон України. Ці статті відображають ключові результати роботи та демонструють послідовність і цілісність наукового пошуку авторки.

Окремої уваги заслуговує практична складова апробації. Упродовж роботи над темою проведено вісім апробаційних заходів – майстер-класів і практичних демонстрацій, у ході яких перевірялась ефективність запропонованих психофізичних технік у реальних педагогічних і творчих умовах. Принципово важливо, що апробація відбувалася не лише в академічному середовищі, а й безпосередньо в процесі підготовки майбутніх фахівців аудіовізуальної сфери – що підвищує її практичну валідність.

Сукупність проведених апробацій підтвердила доцільність запропонованої авторкою системи та її готовність до впровадження в освітню й професійну практику.

Характеристика мистецької складової творчого проєкту

Мистецькою складовою дослідження є науково-дослідницький фільм «Орбіта роботи режисера» – самостійний аудіовізуальний твір, який водночас виконує функцію практичної реалізації та верифікації основних положень наукового дослідження.

Фільм присвячений осмисленню складних і часто прихованих процесів творчої взаємодії режисера та актора: механізмів виникнення творчого імпульсу, природи акторської уваги, взаємозв'язку внутрішнього переживання та зовнішньої дії, ролі психофізичних технік у формуванні сценічної присутності. Це проблематика, яка рідко стає предметом безпосереднього екранного аналізу – і саме тому вибір документально-дослідницького формату є концептуально виправданим.

На відміну від традиційних навчальних або науково-популярних фільмів, «Орбіта роботи режисера» не обмежується ілюструванням теоретичних положень. Авторка будує багаторівневу структуру, у якій документальне спостереження, аналіз практичних занять, інтерв'ю з фахівцями, авторські

узагальнення та безпосередня демонстрація психофізичних процесів утворюють єдине ціле. Результатом є твір, що одночасно функціонує як мистецький документ і як наукове свідчення.

Суттєвою перевагою фільму є інтеграція значного емпіричного матеріалу, накопиченого авторкою впродовж кількох років роботи: фрагментів тренінгів, вправ, спостережень за студентами творчих спеціальностей. Це дозволяє не лише декларувати наукові положення, а й демонструвати їхню дієвість засобами аудіовізуального мистецтва – що є принциповою перевагою формату.

Концептуальну цілісність твору забезпечує образ орбіти – метафора складної системи взаємодій між режисером, актором, творчим завданням і психофізичними процесами. Цей образ не є декоративним: він структурує логіку фільму і задає спосіб сприйняття матеріалу.

Загалом авторці вдалося досягти рідкісного балансу між науковою аргументованістю та художньою виразністю. «Орбіта роботи режисера» є доступною як для фахової аудиторії, так і для широкого кола глядачів – і саме ця подвійна адресованість свідчить про мистецьку зрілість проєкту.

Дискусійні положення та зауваження

Окремі положення наукового обґрунтування мають дискусійний характер, що є цілком закономірним для дослідження, яке перебуває на перетині кількох галузей знань – мистецтвознавства, режисури, акторської майстерності, психології творчості та мистецької педагогіки.

Зокрема, у третьому розділі роботи, присвяченому практичному впровадженню психофізичних технік та аналізу результатів їх використання, доцільним було б ширше залучення цитувань сучасних українських наукових досліджень, що стосуються проблем акторської творчості, психофізичної підготовки та мистецької освіти. Це дозволило б посилити зв'язок авторської концепції із сучасним українським науковим дискурсом.

У низці підрозділів, де аналізуються результати практичної апробації авторської системи, було б корисно розширити порівняльний аналіз із зарубіжними дослідженнями, присвяченими психофізичній природі творчого

процесу. Таке зіставлення могло б ще виразніше окреслити місце запропонованої методики у сучасному міжнародному контексті мистецьких досліджень.

Певну дискусію може викликати питання універсальності запропонованої системи психофізичних технік. Авторка переконливо демонструє її ефективність у роботі зі студентами творчих спеціальностей, однак перспективним напрямом подальших досліджень могла б стати апробація окремих компонентів системи в роботі з професійними акторами різного віку, рівня підготовки та творчого досвіду.

У творчому мистецькому проєкті «Орбіта роботи режисера» значну увагу приділено аналізу загальних закономірностей психофізичної взаємодії режисера та актора. Водночас доцільним могло б бути ширше залучення прикладів із сучасного українського кінематографа, що дозволило б ще виразніше продемонструвати застосування досліджуваних принципів у національній аудіовізуальній практиці.

Також окремі фрагменти фільму, присвячені аналізу психофізичних процесів, могли б бути доповнені більш розгорнутим візуальним порівнянням результатів застосування різних груп вправ та технік. Це надало б окремим висновкам ще більшої наочності та посилило б доказовий потенціал мистецької складової дослідження.

Водночас зазначені зауваження мають рекомендаційний та дискусійний характер, стосуються переважно перспектив подальшого розвитку дослідження і жодним чином не знижують його наукової, практичної та мистецької цінності.

Загальний висновок і оцінка наукового обґрунтування

Творчий мистецький проєкт Марії Володимирівни Івашечкіної «Орбіта роботи режисера» та його наукове обґрунтування «Використання психофізичних технік у роботі режисера аудіовізуальних мистецтв з акторами» виконані на високому науковому, методологічному та художньому рівнях.

Представлене дослідження характеризується актуальністю, науковою новизною, логічною завершеністю, внутрішньою цілісністю та вагомим практичним значенням. Авторці вдалося поєднати фундаментальний

теоретичний аналіз із багаторічною практичною діяльністю, що забезпечило переконливість висновків та високий рівень достовірності отриманих результатів.

Особливої уваги заслуговує створення авторської системи використання психофізичних технік у роботі режисера аудіовізуальних мистецтв. Дослідження не обмежується узагальненням існуючих підходів, а пропонує власну концептуальну модель організації творчої взаємодії режисера та актора, що є вагомим внеском у розвиток сучасної теорії режисури.

Високої оцінки заслуговує й мистецька складова проєкту – науково-дослідницький фільм «Орбіта роботи режисера». Авторці вдалося створити аудіовізуальний твір, який не лише ілюструє результати наукового дослідження, а й виступає самостійним художнім висловлюванням, здатним порушувати важливі питання природи творчого процесу, взаємодії режисера та актора, а також ролі психофізичних механізмів у створенні екранного образу.

Результати дослідження пройшли належну апробацію на наукових конференціях, у фахових наукових публікаціях та під час практичної діяльності авторки. Представлені у роботі висновки є аргументованими, логічно обґрунтованими та підтвердженими як теоретичним аналізом, так і значним обсягом практичного матеріалу.

Наукове обґрунтування засвідчує високий рівень професійної підготовки здобувачки, її здатність до самостійного наукового пошуку, критичного мислення, генерації нових наукових ідей та успішного впровадження результатів дослідження у творчу й освітню практику.

Як головний висновок зазначимо, що представлена робота є завершеним, самостійним та оригінальним науково-мистецьким дослідженням, яке має важливе значення для розвитку теорії та практики режисури аудіовізуальних мистецтв, акторської майстерності та мистецької освіти в Україні.

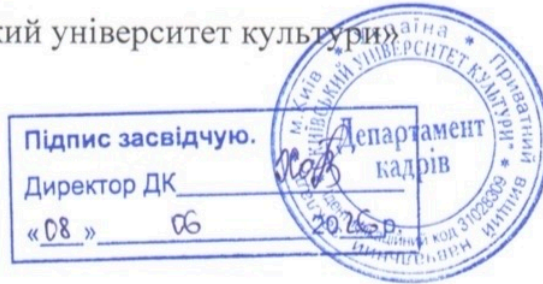
Творчий мистецький проєкт Марії Володимирівни Івашечкіної «Орбіта роботи режисера» та його наукове обґрунтування «Використання психофізичних технік у роботі режисера аудіовізуальних мистецтв з акторами» відповідають

вимогам Міністерства освіти і науки України до творчих мистецьких проєктів та їх наукових обґрунтувань, поданих на здобуття освітньо-творчого ступеня доктора мистецтва.

Марія Володимирівна Івашечкіна заслуговує на присвоєння ступеня доктора мистецтва за спеціальністю 021 «Аудіовізуальне мистецтво та виробництво».

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри кіно-, телемистецтва
ПВНЗ «Київський університет культури»

БЕЗРУЧКО О. В.

Заслужений діяч мистецтв України, доцент,
доцент кафедри режисури та драматургії
кіно і телебачення Київського національного
університету театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого

ІЛЛЕНКО М. Г.

